

עיתון התורה

הרב שלמה לוונשטיין שליט"א

לקט פירושים מתוך שיעור פרשת שבוע
בביהכ"ס "דברי שיר" רח' זכריה 4 ב"ב יום חמישי בשעה 22:00

גליון מספר 284

יתרו תשע"ג

"וישמע יתרו" (יח, א)

כתוב ברש"י: שבע שמות נקראו לו רעואל, יתר, יתרו, חובב, חבר, קיני, פוטיאל. יתר, על שם שיתר פרשה אחת בתורה. יתרו – לכשנתגיר וקים המצוות הוסיפו לו אות אחת על שמו.

בספר "אמרי אברהם" כתב לבאר את טעם הוספת האות ו' על שמו של יתרו כשהתגיר, כדלהלן:

על קין נאמר שהקב"ה חקק לו אות על מצחו, ומבואר במדרש שהיתה זו האות ו'. מדוע? בארו בזה, כיון שקין רצח ועבר בכך על הדבור הששי מעשרת הדברות – "לא תרצח", לכן כאשר עשה תשובה על עוון הרציחה – חקק לו הקב"ה את האות ו' על מצחו.

עוד מצינו בחז"ל (ילקו"ש פרשת יתרו רמז רפו), שלפני מתן תורה הלך הקב"ה לכל אומות העולם והציע להם את התורה. בתחילה הלך לבני ישמעאל. שאלוהו: מה כתוב בה? אמר להם – "לא תגנב", אמרו הישמעאלים: "זו ברכה שנתן לנו אבינו, שנאמר: 'והוא יהיה פרא אדם' וכתוב כי גנב גנבתי", ובשל כך הם מקפידים שלא ללכת ד' אמות בלי "נטילת ידים" [גנבה]... אחר כך נגלה לבני עשו, וכששאלוהו מה כתוב בה אמר: "לא תרצח", אמרו לו: "הוא ירשה שהוריש לנו אבינו – יועל חרבך תחיה" – יש להם צואה מה'סבא קדישא' שחיהם מושתתים על רציחה.

נמצא, שבני עשו לא קבלו את התורה בגלל אסור "לא תרצח". בא יתרו ואמר: אני כן רוצה לקבל את התורה, כלומר הוא הסכים לקבל על עצמו את ה"לא תרצח" שהוא הדבור הששי, לכן הוסיפו לו אות ו' לשמו.

"עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים כי בדבר אשר זדו עליהם" (יח, יא)

ברש"י: מלמד שהיה מכיר בכל עבודת אלילים שבעולם שלא הניח עבודת אלילים שלא עבדה.

ספור מענין בהקשר לפרוש רש"י על פסוק זה הביא הרב ולך בהגדה של פסח "באהלי צדיקים" אודות בנו של ה"מאור ושמש", היהודי הטוב מנישטט, אשר עקב רצונו הגדול להסתיר את גדלותו, היה נוקט בפעולות שונות שיסתירו את שיעור קומתו.

אחת ההזדמנויות שלו לעשות זאת היתה בשעה שהתאספו חסידים סביב שולחנו. באותה שעה נוהג היה להקריא מתוך הספר שלפניו, וכשהגיע למלים הכתובות בראשי תבות, מבקש היה מן הסובבים להסביר לו מה פרושם של ראשי התבות הללו.

מפעם לפעם היה 'מנסה' את כחו בפענוח ראשי התבות, וטועה בכונה תחלה.

אלו שהתבוננו ב'טעויות' שלו הצליחו להבחין כי טמונות בהן כוונות עמוקות, אשר לקח רב בצידן, כמו למשל כשקרא את המלים ע"ז כ"מחשבות זרות", ניסו השומעים להעמיד אותו על טעותו, ולומר לו כי הפענוח הנכון הוא "עבודה זרה", אך רבי יוסף הגיב מיד: "נו, ומה הן מחשבות זרות אם לא עבודה זרה?!"

כיוצא בכך, כאשר הגיע לפרוש רש"י בפסוק שלפנינו: "שלא הניח ע"ז שלא עבדה", קרא: "שלא הניח עולם הזה שלא עבד", וכשהעירו לו שכתוב עבודה זרה, נענה ואמר: "אמרו אתם, ומהו העולם הזה אם לא כן?!"

"ועתה אם שמוע תשמעו בקלי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגלה מכל העמים כי לי כל הארץ" (יט, ה) ותמוה הדבר, וכי בגלל ש"לי כל הארץ" על כן "והייתם לי סגלה"? לכאורה מה ענין זה לזה?

באר ה"דברי שאול": מובא בשם הגר"א לפרש את מאמר חז"ל (ברכות לג ע"ב): "אין לו לקב"ה בבית גזויו אלא אוצר של יראת שמים בלבד" כך: מדרך העולם, בבית הגנוזים מחביא האדם דבר יקר ערך ויקר המציאות. כיון שדבר זה אינו מצוי ואינו בר-השגה בשבילו, הוא מחביאו בבית גזויו ושומרו מכל משמר.

הקב"ה – הכל שלו! ואם כן לשם מה נדרש לקב"ה "בית גזוים"? יש רק דבר אחד שאינו בידו: "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" (שם). וכיון שיראת שמים אינה בידו, לכן יש לה מקום בבית גזויו, שהיא לו כאוצר יקר ערך.

לפי זה יש לפרש את הכתוב כך: "אם שמוע תשמעו בקלי" – ותהיה בכס יראת שמים, או אז "והייתם לי סגלה" – את יראת השמים שלכם אניח בבית גזויו. ומדוע רק ליראת שמים שלכם יש מקום בבית גזויו? "כי לי כל הארץ" – שכל שאר הדברים שבעולם שלי הם, ודבר המצוי לרב לא נדרש לטמנו בבית הגזוים.

"ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה וישב משה את דברי העם אל ה'" (יט, ח)

מדוע מודגש "וישב משה את דברי העם אל ה'?" רבי איצ'לה מוולוז'ין בספרו "פה קדוש", באר זאת על פי המשל הבא:

כפרי אחד היה רועה בהמות, והיה לו בן לא חכם גדול, אבל גם לא טיפש מפלג. דברו בו נכבדות, בבן, ובא שדכן מהעיר והביא עמו הצעת שדוך – בת בית יעקב, שרוצה חתן מפולפל. נגש השדכן אל החתן המיועד, ושאלו: "מה אתה עושה?"

ענה לו: "בבוקר רועה את הפרות הללו, ובצהריים – את הפרות ההן".

ראה השדכן עם מי יש לו עסק, אמר 'תודה רבה', וחזר הביתה.

ראה אביו של הבחור את שהתרחש, ואמר לו: "למה אמרת לו ככה?! אתה צריך להגיד, שאתה לומד ש"ס ופוסקים, וגם אתה לומד יורה דעה. מה אתה אומר לו על פרות?!"

אחרי שנתים, הגיעה עוד הצעה. שאל השדכן: "מה אתה עושה כרגע?"

אמר הבחור: "כרגע, אני עומד לגמור 'יורה דעה' ולהבחין עליו, ויש לי סמיכה ל'חשן משפט'..."

הביט אותו שדכן בבחור הכפרי, ואמר לעצמו: 'הוא עומד לגמור 'יורה דעה'! הוא יודע בכלל מה זה סמיכה, שלא לדבר על 'חשן משפט'! מסתבר, שאביו הכניס לו את המלים האלו לפה!'

אף בעניננו: "ויבא משה ויקרא לזקני העם וישם לפניהם את כל הדברים האלה", אלו דברים – ממלכת כהנים, גוי קדוש, מצוות, עברות.

"ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר יהוה נעשה" – העם הזה, שהיו לו תלונות כה מרבות, פתאום אומר: "כל אשר דבר ה' נעשה"! מה קרה שהשתנו, פתאום, עד כדי כך?

אין זאת אלא: "וישב משה את דברי העם אל ה'", הבין משה שה' הכניס בפייהם את אשר יאמרו!

"לא יהיה לך אלהים אחרים" (כ, ג)

הידיעה הברורה והאמונה המוחשית ששכנה בלבו של רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל גרמה לו, אף בהיותו ילד קט צעיר לימים, להשיב תשובה כהלכתה ולהקהות את שני הרשע, ומעשה שהיה כך היה:

בהיותו צעיר לימים הבחין הילד בפריץ שהגיע לסחור עם אביו, ותוך כדי נהול המסחר הוא התרגז, ומטח קללות על ראש היהודים כולם נתז מפיו.

נגש אליו ושאל: "מפני מה אתה כה שונא את היהודים? מה עשו לך?"

"היהודים?" – השיב הפריץ ועיניו יורות גצי זעם – "הם תפשו את האלהים שלי, ענו אותנו, תלו אותנו ושחטו אותנו".

"ככה?" – החזיר לו הילדון – "אם כן מדוע אתה צועק עליהם ללא תועלת? קום ועשה מעשה: נסה לעשות את אותו הדבר לאלקים שלנו..."

"כבד את אביך" (כ, יב)

מצות הבן היא לכבד את אביו ככל יכלתו, אולם אין מצותו של האב לשעבד את בנו ולדאוג שהוא יקיים את חיובו.

עקרון זה ניכר במעשה שארע לסטיפלר זצ"ל עם בתו, כפי שספר רבי חיים קניבסקי שליט"א בספר "דרך שיחה":

היה זה כאשר הסטיפלר לא חש בטוב, ובתו באה לשהות לצדו ולעזר לו בכל אשר ידרש. כשהגיע הלילה היא אמרה לו שהיא הולכת לישון, ובקשה שאם יחוש שלא בטוב, יעיר אותה.

במשך כל הלילה ישנה היטב, ועם בוקר, כאשר קמה, ספר לה אביה, שבמהלך הלילה חש את עצמו ברע.

"מדוע לא הערת אותי?" – הצטערה הבת – "הלא זו מצוה בשבילי!"

"נכון" – הסכים אתה הסטיפלר – "לך זו באמת מצוה לקום בשבילי, אבל לי תהיה מצוה אם לא אטריח אותך, וכל אחד צריך לשמור על המצוות השייכות לו..."

"לא תרצח" (כ, יג)

הלבנת פנים היא בגדר רציחה, כפי שאומרים חז"ל (בבא מציעא נח ע"ב): "כל המלבין פני חברו ברבים כאלו שופך דמים... דאזיל סומקא ואתי חורא", שהדם שבפניו מתאסף ולאחר מכן יוצא והאדם מחויר.

עד היכן מגיעה זהירותם של בני אדם, כדי שחלילה לא יגיעו למצב של הלבנת פנים, נוכל ללמד מן המעשה הבא, המובא בהגדה של פסח "שרפי קדש":

רבי פינחס יעקב ממולניץ בא לעשות את חג הפסח במחיצת רבי חנוך העניך מאלכסנדר, והנה בערב החג כשפנה לנוח קמעה, נגש אליו אדם וספר לו כי יש לו שעון זהב עם יהלומים, והוא חושש שמא יגנבו אותו, לפיכך הוא רוצה לבקשו שישמור עליו.

הסכים ר' פינחס, והניח את השעון תחת הכרית שלו. כשאך נרדם נכנס פנימה בעל השעון, שהיה, למעשה, נוכל ובן בליעל, נטל את השעון המונח שם והלך לו.

כשהתעורר ר' פינחס הוא נגש אליו בתמימות ובקש את השעון בחזרה.

"אני מצטער", השיב לו ר' פינחס, "השעון נגנב, ולא נותר לי אלא לשלם לך את שווי".

זמן מה לאחר מכן הגיעו עדים שספרו כי ראו את הנוכל מתהלך כשהשעון ה'נגנב' ענוד על ידו...

מהר ר' חנוך העניך לקרא לר' פינחס, האברך הצעיר, ואמר לו: "אני מבין שלא רצית לומר לו שהוא גנב – משום שאסור להלבין פני חבר ברבים, אני מבין גם את הסיבה לכך שכאשר הוא בא ולקח, לא פקחת עיניים, על אף שבודאי חשת היטב ביד הנכנסת לך מתחת לכרית... אולם מדוע לא התעטשת לכל הפחות? הלא אם היה שומע התעטשות היה מיד נבהל ובורח!..."

צא ולמד אלו קרבנות מסוגלים בני אדם להקריב, על מנת שלא לבייש את זולתם!

